ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ

ἐξ Μακεδονικῆς ἐπιστολῆς

Εὐδοσις.

Περὶ τῶν Βιτωλίων.

Μοναστήριον (Βιτώλια) τὸ σήμερον καλούμενον Τρίσοχις — ὡς φαίνεται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ τόπου, ὃν δὲ ὀνόμαζε ἄρνησα —, καὶ ἄλλος δὲ Ἡράκλεια, Γρέβενα καὶ Ἐσδάλορος. Τὸ δὲ νέον αὐτοῦ ὄνομα τὸ ἐκ τοῦ τοῦ δερβισιδόρου καλεῖται τὴν παράδοσιν καὶ αὐτὴν δοκεῖν ἀναντιρρήτως κρατεῖν ἐκ τῶν ἐν ᾗ ἤδη ὑπάρχει σχεδὸν τὸ κάλλος Μοναστήριον ὄντος, ἔνθα ἀπὸ ὀλίγων ἐτῶν τοῦ Χριστοῦ καὶ οἴκους τοῦ Μεάμετ μετεβιβάσθησαν, τὰ μὲν ἱερατικοὶ ἐνταῦθα, τὰ δ' ἐνταῦθα ἀναστατικοὶ ἐνταῦθα. Τεκμαίρεται δ' ὅλον Μοναστήριον μόλις πρὸ 80 ἐτῶν περιεῖδον καὶ χῶρας τῶν ὀθωμανῶν ἐν ὁ τοῦ Ἁγίου Νικολάου παρὰ τῇ Δυλινῇ ἐκκλησίᾳ, ὅπερ ἐκ χρέος ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ Ἡρουμένου εἰς ἕνα Ὀθωμανόν. Εἰς σκλαβὰ δὲ τῶν Τουρκῶν διασώζονται μέχρι καὶ τοῦ σήμερον σκῆπα τοῦ προτέρου αὐτῶν καταλάσσεως. Τέλος πάντων πρὸ τῆς συνοικισμοῦ τοῦ πόλεως ἐν τῇ νέᾳ ταύτῃ σκλαβὰ Μοναστήρια ὑπάρχον.

Ἡ ἀρχαία δὲ θέσις τοῦ πόλεως ταύτης καὶ ἀπὸ τὴν παράδοσιν ὁδηγούμενος θεῖε καὶ ἀπὸ σκλαβὰ θεμέλια δύναται καὶ βεβαιότητος νὰ ἴδῃ, ὅτι ἐκεῖ πρὸς τὸ Ν.Α. μέρος μεταξὺ τοῦ πόλεως καὶ τοῦ χωρίου Μουσιόβου ἐστὶ τοῦ πόλεως ὁδὸς μάκρα τοῦ πόλεως ἀπὸ τοῦ πόλεως καὶ τὸ χωρίον 10 λεπτὰ περίπου ἀπέχουσα τοῦ πόλεως καὶ 20 τοῦ χωρίου. Εἰς τὸ μέρος δὲ τὸ ὑπάρχουσι τὴν σήμερον ἀμπελῶνες. Οἱ ἄνθρωποι καὶ πλάτανοι καὶ πρὸς συνάντησιν ἀνεῦρον δίκας νεωρῶν μαρμαρίνας καλλίστης τέχνης, ἀγάλματα πλάτανον ἐσοχῶν, καὶ χωρίσματα οἰκιῶν· ἐστὶ δὲ τοῦ ὄρους ἴχνη τροφανείας βρυτοῦ καὶ ἐνδὸς τοῦ πεδίου ὕδατος μυσαϊκοῦ ἐκκλησίας, καὶ νομίσματα βυζαντινὰ ἀργυρᾶ τε καὶ χαλκᾶ, κεράμου δὲ καὶ πλίνθοι, ὧν τὸ μέγεθος ἐνοῖ καὶ ἑκάστου πήχεως, τὸ πλάτος ἡμίσεως πήχεως, τὸ δὲ πάχος τῶν μὲν κεράμων ἐνοῖ δακτύλου, τῶν δὲ πλίνθων 3 δακτύλων· ἄρτος ἐξηρυμμένους, περιδεχισμένους καὶ κεκαυμένους πρὸ ἑκατόντων κεράμων. Λίθοι βέβαια δὲ ἤδη καὶ ἀμόρφους.

Βήματα ἔνα δὲ μακρὰν τοῦ θέσεως ταύτης πρὸ 10 περίπου ἐτῶν ἐσύλησε Μιναρέδες ἠροθυριασμένος ὀθωμανικοῦ τεμένους, καὶ ὀλίγον τι παρέκει ἴχνη οἰκιῶν προσόχων καὶ σκῆπα λιθρῶ· καὶ ἐκεῖ τὸν πρὸς τὴν πόλιν θεωρεῖ τὸ ἐνόστιον πόρου ὕδατος ὀθωμανικοί. Ἐνοῖ δὲ τοῦ πόρου ἤδη πρὸ 4 ἐτῶν συνάντησιν οἰδουδήλου, ἐν ἄμπελον ρυθμίσεως ἀνεκάλυψε κε-

ρίβαγον ἐπιχρυσίας ἀρκετὰ μεγάλης μὲ μυσαϊκὸν ἔδαφος, ὅπου κτιρῶν καὶ ὑγραίνα μὲ ἐπιγραφὴν, καὶ κομίσματα ἀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ βυζαντινῶν ἐποχῆς. Ἐν τῷ θεμελίῳ γενικῶν θοῦλον βῆ ἐκ τῶν παραδόσεων βεβαιοῦται ὅτι ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκείνῃ ἦν ἡ ἀρχαία πόλις.

Οἱ Ὀθωμανοὶ δὲ μετὰ ταῦτα ἐδόκουν τὴν νῦν θεσσαλίαν κατάρρυτον καὶ κάμπτον καὶ ὑπὸ τῶν διαφόρων Μοναστηρίων κατοικούμενον μεγάλα χωριζόμενον ὑπὸ δύο λόφων καὶ ὀρέων Δ. ὑπὸ τοῦ νῦν καλουμένου Περιστερᾶ ὄρους, βεβαιόταται ἐφοδίμεναι διὰ τὴν κατοικίαν αὐτῶν τὴν δέσιν ταύτην. Τοῦτοι δὲ συμπαρεκινοῦσαν κατὰ ῥυσικὸν νόμον καὶ οἱ Χριστιανοί· καὶ οὕτως ἡ πόλις αὕτη ἔλαβε τὸν χαρακτῆρα αὐτῆς· κατ' ἀρχὰς μὲν μικρά, ἔπειτα δ' αὐξηθεῖσα καὶ μάλιστα ἀπὸ τοῦ 1820 καὶ ἐξῆς ἐν τῷ ὁρίῳ. Πόλεις μάλιστα οἰκοδόμησαν ἐκ τῶν ἀνδραῖς καὶ ἀκμαίας Μοσχοπόλεως διὰ τὸ ἐμπόριον καὶ τὰ γράμματα, καταστραφεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων, ἀποκαταστάσαι ἐνταῦθα, μετέδωκαν τοῖς κατοίκοις ἐκ τοῦ ἑαυτῶν πολιτισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ἄλλων κωμοπόλεων καὶ μεταποχωρίων βεβαίως οἱ κάτοικοι τῆς βενταλικῆς σφαίρας τῶν αὐθαιρέτων ἐκεῖ πόλεις ἀρχῶν συνῆλθον ἐνταῦθα. Ἀπὸ τοῦ 1830 καὶ ἐξῆς ὁ πληθυσμὸς αὐτῆς ὁλοκλήρου αὐξάνει.

Τὴν σήμερον κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ ἀνήκοντες εἰς τὰς ἑξῆς θρησκείας, τὴν ὀρθόδοξον Ἀνατολικὴν, τὴν Ὀθωμανικὴν, καὶ τὴν Ἰουδαϊκήν. Λαοῦνται δὲ ἐξῆς ἑξῆς φυλαὶ ἡ Ὀθωμανικὴ, ἡ Ἑλληνικὴ, ἡ Βουλγαρικὴ, ἡ Βλαχικὴ, ἡ Ἀλβανικὴ, ἡ Ἰουδαϊκὴ, ἡ Ἀρμενικὴ. Ὁ πληθυσμὸς κατὰ θρησκείας εἶναι ὁ ἑξῆς σχεδὸν τοῦ μὲν Ὀθωμανοῦ 7,238. τοῦ δὲ Χριστιανοῦ 14,000 τοῦ δὲ Ἰουδαίου 4,χιλ., τοῦ δὲ Ἀρμενίου τοῦ μονίμου ἀποκαταστάντος ἐνταῦθα 600, οἵτινες ἀνήκουσιν εἰς τὸν Χριστιανισμόν, ἐλίγοι εἰς τὸν Μωαμεθανισμὸν καὶ ἐλίγιστοι εἰς τὸν ἀλλόθρησκον θρησκείαν. Μεγίστην δ' ἀσκοῦσι ἐπιρροὴν ἔχει τὸν τῆς ἁγίου Γεωργίου, κατ' ἣν ἐκάστη οἰκογένεια τὰ ἔχει ἑορτὴν ἀρνίον σὺν τοῖς κρέασιν· ὁ δ' ἱερεὺς μεταβαίνει εἰς τὰς σκηνὰς αὐτῶν καὶ εὐλογεῖ τὴν θράσιγαν· ἔπειτα θρύπτει καὶ τρώγουσιν ἐπὶ 3 ἡμέρας.

Δημόσια κτίρια τῶν Κυβερνήσεων ὑπάρχουσι τὰ ἑξῆς. — 2 Σχολεῖα ἐκεῖ τῶν ὁποίων ὁρὸς τὸ Ν.Α. μέρος αὐτῆς κείμενοι, ὧν ἑκάτερον τὸ ἀρσενικὸν καὶ ὁ ἕτερος τὸ θηλυκόν καὶ συνεκπαιδευόμενον· μεταξὺ δὲ τῶν δύο συνεκπαιδεύεται. — Μία δὲ συνοικοδόμησις ὁρὸς Ν. μεγάλη ὑπὸ δύο φρουρῶν φυλασσομένη. — Ἑτέρα ὑπαίθριος συνοικοδόμησις ἐπὶ λόφου ὁρὸς Ν. ἐπίσης, ἔνθα καὶ συρρίπτουσι τοὺς (Ἀλάμπεγο) ὑπάρχει, ἔχουν καὶ κανόνια μεγάλης ὀγκωδεστάτου ὁρὸς τὴν πόλιν καὶ τὰ φυλακὴν τῶν ἀποδήμων καὶ τὰ τὰ ἐλθοντοῦσι ἐξ ἀπαίσιον ἐν ὥρᾳ συρραίας. — Ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λόφου κατὰ γραμμὴν συνοικοδομεῖται, καὶ σφαῖρα τῶν ἑτέρα φρουρά. Εἰς τὴν ἄκραν δὲ τοῦ λόφου τοῦ ὁρὸς τὴν ἀνάβασιν ὑπάρχει ἑτέρα φρουρά, ἵνα φυλάττῃ μίαν μεγάλην ἀποδήμην, σιριέχουσαν τὸ σφαῖρα καὶ ἰσοσκελῆ ἀποσκευάς. — Πλησίον δὲ καὶ τὰς σοδεῖς τοῦ λόφου τοῦ ὄντος τῶν τραδύνων ὑπάρχει ἑτέρα ἀποδήμη διὰ τὰ ἐνδύματα. — Εἰς τὴν αὐτὴν δὲ σφαῖρα κατὰ γραμμὴν ὀγκοσοιεῖται, ὑποδηματοποιεῖται, ἐγκοσοιεῖται κ.τ.λ.

Εἰς τὴν ἄκραν δὲ τῶν πόλεων ἀπέναντι τοῦ σφαῖρα τραδύνος ἐν τραδυνικὸν σχολεῖον (Μιχτίσο-ἀραβικὸ) ἐκεῖ ἐγκαταστάσεις, ἐν ᾧ διδάσκονται παῖδες ὀθωμανοὶ σιρὶ τοῦ 80 ἐνδὸς διαιτώμενοι καὶ ἐνδυόμενοι. Ἀπὸ τὰς εὐρωπαϊκὰς δὲ μόνον ἡ γαλλικὴ ἐκεῖ διδάσκεται. Οἱ ἀποσπαστοὶ δὲ τὴν σφαῖρα τῶν ἐν τῇ διδάσκομένων μαθημάτων μεταβαίνουσι καὶ Κωνσταντινούπολιν.

Ἐκεῖ τὸν πόλεις κατὰ τὴν ἀγορὰν τῶν δημοσιεύων καρῶν ὑπάρχει ἑτέρα ἀποδήμη ὄγκων, χειρεά, καὶ σημεῖον αὐτῆς ἑτέρα διὰ τὰ ἐρόβιμα· ὁρὸς φυλακὴ δ' αὐτῶν ταμμύζ δεκτικῶν φρουρά τραδυνική. — Ἐν κτίριον μέγα χρησιμεῦον ὡς τραδυνικὸν Διοικητήριον παρὰ τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ διάμεσον τῆς πόλεως ῥέοντος ποταμοῦ (Δραγόρη). Ἐκεῖ δὲ τοῦ σιριβόλου τοῦ Καδαστήματος τοῦ ὑπάρχει καὶ τραδὺν ἀρκετὰ μεγάλον. Ἕτερον κτίριον διὰ τὸν σχολικὸν Διοικητὴν· αὐτοῦ ὑπάρχουσι καὶ αἱ φυλακαί. — Σκοποὶ τραδυνικοὶ ὁρὸς φυλακὴν τῆς πόλεως ὑπάρχουσι 4· ἐξ ἐξ τὴν ἀπὸ Θεσσαλονίκης ἔσοδον τῆς πόλεως· ἕτερος καὶ τὸ ὑποχώριον (δημόσιον καὶ αὐτό)· ἄλλος καὶ τὴν ΒΔ γωνίαν τῆς πόλεως καὶ ἄλλος καὶ τὴν ἀπὸ Μεγάρεβον ἔσοδον τῆς πόλεως.

Τραμία μεγάλα ἐπὶ 18 (τὸ τὸ μέγιστον ἐκ τὸ ἐξερχόμενον Ὑσάν-Τραμπὶ· μικρὰ 10 καὶ μεσαία σιρὶ τὰ 12. — Ὀθωμανικὰ Σχολεῖα, ἄνευ ἀδύνατο τὸ πάλιν νὰ ὀνομάσῃ συναγωγεῖα, ὑπάρχουσι σιρὶ τὰ 15. Συναγωγάζονται καὶ αὐτὰ ἀναμὶξ ἀρ-

ρινά δε ή δέρα, ένγράδην μαθήματα ή διδασκόμενα μικρά τινα ανάγνωσιν, όσον δηλ. αρκεί αυτοίς μόνον διά τάς προσευχάς ή διηγοίχη υπό γραμμάν υπό Λόντρα, ένγράδην ή τάδε μαθημάτων ίσι τινος προθυμίας, ή από τό γόμαδος αποστιόντος νέρι κομοδιανής. Μισοδοξόντας δ' έδοι παρά τούς τούς μαθητούς γονείων.

Υ. Γ. Υπάρχει ή εν Νεοσκοπέον γραμματικόν μέγιστον ένδοξ τής σχέσεως προς Β. σημείον τών αμφίων του Σιβήρεια, μεταμεριζόμενος καθηρεύοντος σταθερούμενον.

Χριστιανικά δε δημόσια κτίρια έστι τά εξής: Μία εκκλησία του Αγίου Δημητρίου ή τό κύριον τής σχέσεως μεγάλη ή αρκετά ύψαια κτισθείσα τό 1830· παρ' αυτή δε ο Μητρόπολις καθοικία τό Αρχιερέως. — Έτέρα εκκλησία τής Αγίας Κυριακής προς Β. τής σχέσεως ή ένδοξ αυτής 1/4 στρίσου τής ώρας, κτισθείσα τό 1863. — Εν Νεοσκοπέον μέγιστον, όσον ή εν σλυχεοκόπον χρησιμεύει, ή εν ρυγανί τών ίσι σταίσμασι καθαιτιαζομένων γυναικών.

Σχολεία σταθερά από τών εφοδημάδων τής εκκλησίας έστι τά εξής:

Εν Ελληνικόν, ή ο διδάσκονται τά συνήθη ή ίσοτίτα έθνους σχολεία εγκύκλια μαθήματα καί τό εν Αθήναις νενομισμένον σύγκρημα, έγιν ούδε ή τών καθ' ήμέρον τού Γυμνασίου τάξεων μαθήματα.

Δύο Αλληλοδιδακτικά διευθυνόμενα καί τόν τρόπον τής αλληλοδιδακτικής μεθόδου.

Τέσσαρα έτέρα σχολεία ή τών στριφέρεια κείμενα, εν οί μαθηταί εκμαθάνουσι διδακτικήν διδάσκονται.

Εν τών βουλγαρικών γλώσσαν αλληλοδιδακτικών διευθυνόμενον.

Εν Παρθεναγωγείον διευθυνόμενον υπό δύο διδασκαλισσών, εν ή έτέρα τής Διευθυντρίας δίδον βέβαιο διδάσκονται δ' εν τούτο μαθήματα Ελληνικού σχολείου ή αλληλοδιδακτικό· προς δε ή πάρεστι ερμόχρα.

Οί Νοσοκόμοι δε Συναγωγεία (Χάβρας) έχουσι δύο νεόδμητα μεγάλα ή ύψαία, ή μικρά έτέρα τρία υπό καταστήματα. Σχολεία έχουσι στρίσον 8 ή τήν αδιέξοδα, ή ά διδάσκονται οί παίδες ανάγνωσιν ή γραφήν μόνον.

Συγκρινόμενοι δ' οί κάτοικοι εν προς τήν παλαιάν ανάστασιν Χριστιανοί καί τά παίδα τών άλλων υστερούσι· διότι ανέκαθεν εφρόντισαν νά ευχήσωσι, ή νά διοργανίσωσι τά εαυτών σχολεία εν οίον τε ίσι τό τελεώτερον, ή οί ευσεβούντες νά σέβωσι τούς υιούς ή κόρας τών καθ' ίδίος ή άλλον σόγιον σχολεία τελεώτερα, οίον Θεσσαλονίκης, Σμυρνίου κ.τ.λ. Από δε τών συχάσεων τό Ελληνικό βασιλείου ή ή τών Αθήνας μεταβαίνουσι οί νέοι, ίνα ή τά ίδιά Ευσεβείας καί Καλλιγράφια ήδε τά τό εμπόριον, ή δε τά τήν ίστορίαν μορφούσι.

Τό εμπόριον όλον — ένδοξ τινών ίσταίων — ή χώρας τών Χριστιανών ευρίσκεται, οίδινες βεβιωμένοι χάριν τού έργου αυτών ή τήν Ευρώπην ή ή άλλας σάλας, έρχονται ή τάς εαυτών εξίας εφοδιασμένοι μέ σαλλάς τό κόσμο γνώσεις, ή μεμορφωμένοι τό σκέπτεσθαι ή τήν καρδίαν. Καί ή βιομηχανία ολοκλήρος σχεδόν ολόκληρος υπό τών Χριστιανών μόνον ασκείται, ή προάγεται υπό μέρους τινά τάξεις τά τόσον τούτον δυνατόν.

Καί εν τών ένδιαφερόντων εκάριθμοι εγκαθιστώνται ή τά εξής εκαρρέμματα τήν βυρσοδεψικήν, τήν βαρελοποιίαν, εφαρμοδοποιίαν (ονομ υπό τήν αυτήν μορφήν ή κατάστασιν, τήν ένοιαν οί προσάλορες ή αυτά ένδυσαν, σεβόμενοι, ώς φαίνεται, τήν μνήμην αυτών!...). Εύνι γάσμοι, ένυπροί, τά πάντα εν τινος εμπεμπτώ εμπαρδώνεις, δροσεράμενες, πρεγκοδιμοί ή άμπρον, ανοικτόνεις δρησμικά υγάβεται ή τάς τόν νεών βεβαμμένος ανεμόμενοι τό βαθμού τών βλάβεων αυτών· θωρώνεις τάς κόνας ώ όνδα ιερύτερα τών ιδίων δρησμάν σιγιωνόντων· ονομάζουσιν αί όδοί από τών βύνων τόδων ή αί αγοραί. Τό πάλαι ο βρονεύων κόνα Γιακούρη ιδιοκτήτο υπό αυτών τών Κυβερνήσεων, υποχρεώμενος νά καλύπτη αυτόν ορθοδόντα ή τάς δύο ανοιχτάς πόρτας μέ κεχρίον. Έσχα δε μεγά παρέχωσιν εντός τινος, όδε ο Τούρκος εκκρυπτόμενος, άρχισιν ή τάς μεταβρυθμίσεις νά βρέχεται, ο βρονεύων κόνα σχεδόν βρονεύει υπό τό βαναλικό όχτι, λυπούμενος βόγοις, ρόπαλοις, πέτροις ή πανταχόθεν προσιχόντα κυρ' έστι τό Εύρωπαϊκόν... Ηδίκησε Γιακούρη διά ή τάς γκρεμοδοσίας κουσμάτος, τά πάνεμε άρτον ή τά βύα ταύτα ανάγκης τό ίμπιστέμματος. Ειδε καθ' ύπνος συμπεν τινα κακόν ο άλλος δυσάριστον κι τά φυμίσεις τής κόνας. Κατά πάσαν δ' εβδομάδα πάντοτε εβρέχετο τής μέ δίσκον, σύρον καθόνι αυτό σοίμνιον κοντόν ή τάς αγοράς βεβόν δ' αυτής εγκαμπόνιν από τής κουσμάτος. . . . .

Οἱ Ἰουδαῖοι ἦσαν Ἰουδαῖοι καὶ οὐδὲν ἄλλον καὶ ἀπιστοῦσι καὶ συμπαθοῦσι καὶ ἀχθοῦσι ἦσαν ἐγγενοί· ἀμάθεια βαρεῖα, σκληρία μεγίστη, καρδία ἀρρώστη· δεσπόζουσα ἀνέκαθεν. Καὶ τὸ ἔθνος τοῦτο ἀρχισάν νὰ ἴδουν τὸν φόβον αἰωνίου νὰ κάμουσι τὰ τέκνα καὶ τὰ ἐγγόνια· καὶ οὐδὲν ἔτι κωρίσουσιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν Χριστιανῶν εἰδὸν καὶ εἰδὸς Ἰουδαίων, συγκοινὸν ἐν ἀδελφικῇ ἀγάπῃ. Εἶδε τὸ παράδειγμα αὐτῶν νὰ μιμηθῶσι καὶ ἄλλοι λαοί! Τὸ μόνον δὲ σημεῖον, ἐξ οὗ γνῶσιν ὅλαι αἱ ψυχικαὶ καὶ σωματικαὶ δυνάμεις τῶν Ἰουδαίων ἔνι τὸ μέγαλλον· γνώρισμα ἰδιάζον αὐτῶν.

Οἱ Ἀδίγγανοι ἦσαν ἀποκεχωρισμένοι ἀπὸ τὴν ὁμοφυλίαν τῶν ἀνθρωπόδων ὡς σανιδοῦ καὶ αὐτοῦ· τὸ μία φρόνεια πρὸς ἐξανδρωτισμόν· τὸ μία ἐγοῖς πρὸς βιβλίων τῶν τύχων αὐτῶν ἤτοι ἀπὸ μέρους τῶν ἀμυγδαίας, ἤτοι ἀπὸ μέρους τῶν σοφίας· καὶ ὅμως καὶ τοῦτοι ἦσαν τοῦ Ἀβραὰμ τέκνα καὶ ὁ ἀγνοῶν καὶ τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ, τὸ ἐλπίζον σῶσαι τὸ ἀπολωλός προβάτον, καὶ φυλάσσει τοὺς ἐν σοφίᾳ καὶ σοφίᾳ δεκαπλῶς καθαμένους.

Ἐν τῇ σχέσει ταύτῃ ἀπὸ τίνων ἐτῶν, ἤ, μᾶλλον εἰπεῖν, ἀπὸ 16 περίπου ἐτῶν, ἀφ' ὅτε ἤρχισε δυνατὴ ἡ Σεβασμιωτάτη, Χριστιανικωτάτη καὶ φιλανθρωποτάτη Ρωσσία νὰ μεταδῷ τὴν ἐξορίαν Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου μετὰ βυπροτέρας βίας τῶν τρομόνων αὐτῶν τυραννίας, ἔκαμε ἐνταῦθα καὶ καθ' ἅπασαν τὴν Καισαρείαν ἀρχίζει ἀσθενῶς μὲν μέχρι τοῦ 1856, ἀπὸ δὲ τοῦτο τὸ ἔτος ἀναφανδὸν καὶ μετὰ φανατισμοῦ νὰ ἐκριζώνῃ μὲν τὸν Ἑλληνισμόν, νὰ ἐμφυτεύῃ δὲ τὸν Σλαβισμὸν διὰ τῶν ἑαυτῶν ὀργάνων, τῶν κυτταμένων ἐκεῖ τοῦ ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῶν Οὐραλίων καθοικοῦντος μεταλλου, διὰ τῶν χρυσοσαλίγων βεγονίων, διὰ τῶν ἀποσοσωτηρίων, κυδωνίων, σφυγγαλίων, βιβλίων καί, καί, καί· Ἀλλὰ νοῖον ὑπῆρξε τὸ ἀποτέλεσμα τῶν διὰ σανιδίων μέσων κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καταδρομῆς; Ὁ σύγκρισμος μεταξὺ Ἑλληνισμοῦ καὶ βουλγαρισμοῦ, τοῦτέστιν ἡ διαίρεσις τῶν ὁμοεθνῶν· ἡ διαίρεσις τῶν ὀρθοδοξίας! Ὁ δὲ Πάσας ἐσυλλογίσθη, ἀμέσους ὡς ἐκ τῶν διαιρέσεων ταύτων νὰ ὀργισθῇ! καὶ ἰδοὺ ἐν τῷ μέσῳ τῶν δύο ἀδελφῶν σαρτσαβίζεται ὁ Καθεστωτισμός· συλλογισθεὶς δ' ἔτος ὅτι καὶ ἀμέσους νὰ προσβάλῃ τὰς δραστικωτάτας στοιχίσεις τῶν ἀνθρώπων τῶν συμφέρει· ἐγκίνησε τὸν Οὐνιτισμόν!!! ὁ Σαλὲν ἔνι σοφωτάτος. Ὑπόσχεται λοιπὸν αὐτοῖς ἐλευθερίαν συνειδήσεως, ἀσεισῆ δὲ μόνον παρ' αὐτῶν ἐστοτοῦδίς τι ὡς φόρος τὰ τῶν θρησκείας δόγματα, ἀνδὶ τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τὸ Καταριτάδου Πάσα νὰ μνημονεύουσιν· ἤδοι ζωὴν ἀνθιμαδάζασιν λέγειν!

Κατὰ τὸν ἀσχημίας τοῦ Δυτικοῦ Κλήρου λοιποὶ καὶ διαφόροι καιροὺς ὑμίλησαν καὶ ἔγραψαν σοφοὶ καὶ μεγάλοι ἄνδρες τῆς Εὐρώπης Δύσεως. Κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ δὲ Κλήρου οὐδὲν τοῦτο ἔγραψέ τις καὶ ἴσως. — « Ἂς ζυγκαθίσουμεν » λοιπὸν αὐτὸν διὰ τὸ γόμαλος αὐτῶν ἐκεῖνον, οἵτινες ἐκ τῶν ἄρτι ὑμνεῖν καὶ ἐκεῖνον αὐτῶν

— Καταφορὰ κατὰ τῶν Ἀρχιερέων — τὸ ἀποτέλεσμα; ἀποβολὴ τῶν Γραικικῶν Ἀρχιερέων· ἀπαίτησις βουλγάρων ἀρχιερέων· ἀποχωρισμὸς ἀπὸ τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας· σχηματισμὸς βουλγαρικοῦ Πατριαρχείου. Διὰ νὰ φανεροῦσιν δὲ τὸν ἐλευθέρον Ἕλληνα, λέγει ὅτι μισεῖ τὸν Γραικὸν καὶ ὄχι τὸν Ἕλληνα, τὸν ἀγαπᾷ, τιμᾷ καὶ θαυμάζουν. Γραικὸς δὲ λέγονται, ἐντοῦ τὸν Καταριτάδη.

Ἐνταῦθα τυπικοὶ κάθοικοι τῆς ὑπάρχει ἄλλος ἐκεῖνος τῆς οἰκουμενικῆς τοῦ Αὐστριακοῦ Πρεσβεύτου καὶ δύο τῶν τριῶν κοινοσχηματισμένων ἀρμενοδυτικῶν οἰκουμενικῶν. Ἐνδοστίν ὅμως ὑπάρχει Δυτικὴ Ἐκκλησία, διοικουμένη ὑπὸ 3 ἱερέων, ὧν ὁ πρῶτος καὶ ἀρχαιότερος, καὶ ἱκανώτερος καλεῖται Πόβεω, ὁ δὲ δεύτερος Κασσάν, καὶ ὁ τρίτος ..... Τί κάμνουσιν τοῦτοι ἐνταῦθα; ἐργάζονται διὰ τὸ Ὑποτιθέμενον ἐργάζονται μετὰ καρτερίας μεγίστης. Εἰς τὰς ἀρχὰς δὲν ἐφαίνετο τίποτε· ἀλλὰ καὶ οἱ κάθοικοι ἐκκυδύριζον αὐτοὺς καὶ μετὰ βδελυγμοῦ ἀποστρέφοντο, αὐτοὶ ὅμως δὲν ἀπηλπίζοντο. Τελοῦν τὰ μυστήρια καὶ ἀνασταίνουσιν τὸν θεριακοσὶν ἀνα τοῦ τῆς ἡμέρας Εὐαγγελίου ἐκκλησίᾳ Ἑλληνικῇ καὶ βουλγαρικῇ, ἐὰν τὸ ἐκ 3 καὶ τὸ μονοζαμόν συμμέμικτον κοίμησιν αὐτῶν τὸν ἐκκλησιάσαν. Ἔχουσι δὲ καὶ σχολεῖον ἐνταῦθα τοῦ Καθαρίματος αὐτῶν, ἐν ᾧ διδάσκονται ἀνεμόδυς οἱ βουλόμενοι καὶ διαμερώνοντες ἐνὸς καὶ καθ' ὁρισμένας ὥρας τὴν Γαλλικὴν, τὴν Ἰταλικὴν καὶ βουλγαρικὴν γλῶσσαν. Οἱ δ' ἐνδιῇ καὶ βιβλία καὶ ἐνδύματα λαμβάνουσι δωρεάν. Πλὴν τὸν ἐδυνήθησαν τὸ ἐκεῖσε νὰ προσελκύσουσιν αὐτοί· ἀλλὰ ὡς ἐκ τοῦ σχήματος αὐτῶν ἦσαν μεχωρισμένοι ἀπὸ τὴν κοινωνίαν. — Τὸ ἐκνόησαν. —

Ἤρξαν λοιπὸν ἕνα σχεδιάν ἐκ τοῦ δάγμαλος ἐκείνου, τὸ δὲ μέγα καὶ τὸν κανόνα τοῦ Ὑποτιθέμενοι συγχωρεῖται νὰ φορεῖ κοσμικὰ ἐνδύματα. Οὕτως ὀνομάζεται

Βασίλειος Μακεδόνας ἀπὸ Ἀδριανούπολιν (καὶ τὸ γένος αὐτοῦ) ἄνθρωπος καλλιγενής καὶ τὴν ἡλικίαν καὶ τὸ σῶμα ἄριστος καὶ ὑψηλός. Ἦν δὲ οἰκῶν ὁ ἀνὴρ οὗτος ἐν Βυζαντίῳ· τὸ δ' ἐπάγγελμα αὐτοῦ, ἱππεύς, καὶ τὰς χάρας, καὶ τὰς ἀγορὰς, καὶ τὰς οἰκουμενίας, καὶ τὰ χωρία, καὶ ἐπόρευσαν νὰ κάμνουν βίγλας καὶ τὸ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τῶν κοινωνίας ὑπάρχον μεσόλοιχον· ὅμματα δ' αὐτοῦ ὡρέθησαν μισοδοδόμενα — δυσκολεύονται τὸν ὁρισθεύοντες, οὐδὲ καθεύοντες — Ταῦτα δ' ἐπιχείρησαν ἐπιτραπείας καὶ ὅρας τὰς πτωχύνοις· ἡ δ' ἀμάθεια καὶ τὸ σκότος (καὶ ὁ πολλὴ σχεδὸν τὸ σῆμερον τῶν Μακεδονίας), καὶ ἡ ἀρετὴ ἔνδεια, αἱ καταστίσεις καὶ διαστραγίαι — τίνα τῶν Βουλγάρων — ὁποῦμεν συνεδέησαν καὶ τὰς σκοτὸς αὐτοῦ. Πάντας ἀφίνον διὰ τὴν ἔνδειαν χωρικοῦ, τὴν δὲν βουλγάρων, οἰκουμενικῶν παραδεγοῦσιν ἐπὶ τῷ ὑποσχέσει νὰ τρέψουν, νὰ ἐνδύσουν καὶ νὰ διδάσκουσι τὴν ἐθνικὴν αὐτοῦ γλῶσσαν, καὶ ἀποστρατεύσαν-τας τὰς ἐδῶ σπαθὰς νὰ σύμπουσιν αὐτοὺς καὶ τὴν Εὐρώπην χάριν τιμωροποιήσεως, παραγγέλλοντες τὸ πάθριον δόγμα ἀγώβιλον. Πρὸς δὲ τὰς πατέρας τάδε ἐπιδαγιγνώσκον ἀπάτας τὰς καταλλήλους ὡς ὁρὸς τὴν ἡλικίαν σπριδοποίησις· ἐγέγουσι ὁροσίαν καὶ τὸν σπρίσαλον αὐτοὺς κατ' ἐπάχην ἐσσίραν, ἐνδιδυμένης καταρύδαλα ἐρχύρια ἐνδύματα καὶ ὄχι Εὐρυσαϊκά. Ἡ παραδοχὴ δὲ τῶν παίδων τάδον μίνεται ὑποπιθοσπέρχον ἐν τῶν χωρίων τοῦ Πίμρεσιν.

Ἂν τόχῃ νὰ ἴδωσί τινα ὁμιγοῦντα βουλγαρικί, ἀμέσως ἀρχίζουσι τὴν καθήκησιν διὰ ὑποκινυλάτ μέσης, ὁροσσαδοῦντες τὴν ἕνωσιν αὐτοῦ καὶ ἐπιτύχωσιν. — Εἶσαι βούλγαρος· ἀσόμονος ἐνδόξων ὁρομόνων· τὸ δῶμα τῶν Γραικῶν· τὸ ὁροσσοδόρον ὁρόβαλον τῶ ἀρχαίῳ Γραικῶ Ἀρχιερίνος· μέθησε τὴν τὴν μητρόσαν σε· μέθησε τὰ δικαιώματά σε· μὴ φοβηθῇς τίποτε· σὲ χαμβάνω ὑπὸ τὴν ὁροστασίαν μου· ὢν δ' ὑπὸ τὴν ὁροστασίαν μου, θέλεις εἶσαι ὑπὸ τὴν τῶν Γαλλίας καὶ Ἀυστρίας. Ἂν δ' ὑμιγοῦν τὰ τινὰ τὴν βραχυκὴν ἀκούσουσιν· εἶσαι βράχος· ἀσόμονος τῶν Ῥωμάνων· τί ἐστι ῥωμάνος σὲ τιτάσσει ἡ ἐστορία· διὰ τί καταφρονῶ τὴν μητρόσαν σε; διὰ τί σαρακηνῶ τὴν ἐθνικότητά σε; ἐμέρθηλι! μὴ φοβοῦ! ἐνομεγέθηλι τὴν μητρόσαν σε· μέθησε τὴν ἐθνικότητά σε. Πρὸς δὲ τὸν ὁμιγοῦντα τὴν ἑλληνικὴν· σσούδασε τὴν βουλγαρικὴν μητρόσαν, ἵνα μὴ μεταποιήσῃς· τότε ἐστὶν εἶναι βουλγαρικὴ Μακεδονία· τὴν εὐγενεστάτην ἀσασῶν τῶν μητρόσσων, τὴν Γαλλικήν, διὰ νὰ ἐκμιμηνισθῇς. Οἱ ἔρχησας ἐν ἀμαθεῖς, ἄνομοι, βάρβαροι· ὁ ἀρχιερεύς σας τύραννος· σᾶς ἐκτὸς τὴν σαθροποιῶ· ἐστὶ καταχρεῶς τὸν ἐνδεῆς τὸ Χριστὸ· μισοδοδός σοι μὴν κλῆ· ἐκ τρὸς τὸν Ἀβανὸν τὰ ὅμοια.

Πόθεν ἡ Βραχυκὴ καὶ ἡ Βουλγαρικὴ μητρόσσα καὶ τὰ μέρη ταῦτα;

— Ὅσον ἡ μητρόσσα ἔθνος τινὸς ἐστὶ μᾶλλον μορφυμένη καὶ ἐκφρονοιεμένα, τοσοῦτον αὐτὴν ἐστὶ δυσκαταγνωστοτέρα· καὶ ὅσον ἐστὶ ἀδεκὴς ἢ καὶ τὰς καλυτέρας τοῦ ἀναστύζεως βαθμίδας κρίσεως, τοσοῦτον ἐστὶ εὐκαταγνωστοτέρα. —

Οἱ Μακεδόνες ἡ ἱστορία μαθ' διδάσκει, ὅτι βραδύτερα οὗτοι προσῆλθον καὶ τὸν πολιτισμόν, ὅτις ἤρχισαν ἀπὸ τῶν παραγίων πόλεων νὰ προβαίνῃ πρὸς τὰ μεσογείτερα μέρη διὰ τῶν ἐκστρατείας μετὰ τῶν Ἑλλήνων ἀποικιῶν. Εἰσὶ δὲ ἄλλοι, ὅτι αἱ ἀποικίαι αὗται συνεχυνεύθησαν καὶ τὸ Μακεδονικὸν κράτος, πολλῶν ἐξ αὐτῶν οἱ κάτοικοι μεταμίσθησαν καὶ τὰ μεσόγεια· πολλῶν δ' ἐν τῶν μεσογείων ἀποικαταστάθησαν καὶ τὰς θέσεις αὐτῶν· ἀλλὰ καὶ τῶν καὶ εἰσὶ Ἑλλήνων καὶ εἰσὶ Ἀλεξάνδρου τὸ Μακεδονικὸν ἔθνος δύνανται νὰ καταριθῇ ἐν τῇ ἀνθρωπότητι εἰσὶ πολύ, ἀλλὰ εἰσὶ πολυμιᾷ ἰκανότητι· τότε, ὡς φαίνεται, ὁ θεὸς καὶ τὸ ἔθνος τοῦτο τοιοῦτον προορισμὸν ἔδωσιν· ἀφοῦ οἱ τῶν μεσημβρινῶν Ἑλλάδος κάτοικοι καὶ τοιοῦτον βαθμὸν προήγαγον τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς ὑψαίας τέχνας. Τοιοῦτον μᾶλλον φυσικῶς ἔμελλον καὶ τὰ τοῦ πολέμου ἔργα ἢ καὶ τὰς τῶν φιλοσοφίας μεγίστας. Ὅθεν εἰσὶ Ἀλεξάνδρου καὶ τοιοῦτον μεγαρῶνα προήγαγον τὴν παραδεδομένην δόξαν, καὶ ὁποῖον μεγαρῶνα τὴν φιλοσοφίαν προήγαγον οἱ Ἀθηναῖοι.

Καὶ πῶς τὰ τῶν δυνατὸν οἱ Μακεδόνες νὰ θρασῶσιν καὶ τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς ὑψαίας τέχνας ὀργοὶ ὄντες; ὧν ἐδίδαξον χαραμὴρ ὑπάρχει τὸ φιλοσόφημα ὁ σαὶ τὸ εὐσαλρίστο Μακεδόνος ἐκμιρονόμε ἀπὸ τὸν σαλίρα αὐτοῦ ὁμοῦ μὲ τὴν ὑστερήφανον πολεμικὴν ἀποσιωπὴν καὶ τὸ ἀγέρυχον καὶ σοβαρὸν ἐνστικτῶν φρόνημα. Ἐλέρνιλο ἀκούειν τὸν σαλίρα αὐτὸ σκηρέμενον κινδύνοις καὶ μάχαις, καὶ ἐκαμάρνα βλέπειν αὐτὸν καθυστερομένος θέσιν καὶ γυρὸ πολεμικοῦ ἵππου καὶ τὰς παραλάγγας. Τὴν ἤκουν Ἀναξαγόραν, Ζήνωνα, Σωκράτην, Πλάτωνα

κ.τ.λ. τὸν ἔβγαλαν ἔξοχα ἔργα Ζωγράφων, Ἰωσηφοῦ, Ἀρχιδιακόνου, ἐνὸς ὁποῦ αὐτὸ ἀπὸ δυὸ χειρόκτια ἐκκλησίας ἀπόμη τὸ αὐτοῦ κεντημένα. Ὁ Ἡλίας καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἔδωσαν αὐτοῖς φορεμία, ὁποῖαν τὴ φύσι αὐτοῦ ἀπαίτη.

Καὶ ἂν μὲν μελέχον τὸ παρὰ τοῖς μεσημβρινοῖς ἔθνεσιν ἀκμάζοντος ἀνθρώπου σκοπεῖν ὅτι, βεβαίως φρέσκο νὰ παραδεχθῶμεν τοῦτον μὲ ὅλι τὴν ἔγνοιαν τὴ μελαχὴ καθ' ἡμᾶς γραφίαν — ὅτόλι οἱ ἀδιάλλακτοι τοῦ μεσημβρινοὶ θρίαμβοι τὴν παρέχον αὐτοῖς τὴν ἀκεκτημένην φρὸς τοῦτο κύκλαρίαν — ἀκούθερον δὲ, ὅτι τοῦτο ἔγκειται καὶ τὰ μελὰ τοῦ μεσημβρινοῦ Ἑλλάδος μόνον μεγαλιάζοντα μέρη· ἐχὶ δὲ καὶ τὰ ἄκρα, καὶ ἂν ἡ ἁρμόδια τοῦ τόπου τοῦ δυὸ σοφίας καὶ τοῦ σοφιστοῦ συρὸς ἢ κατεδάσαν τὴν ἐδύνατο νὰ φθάνῃ, ἢ ἂν ἔφθανεν, ἀσθενῶς γίαν ἔφθανεν. Ὅθεν τὰ μέρη τοῦτα πολλὴν ἀπέχουν κάνδε ἄμοιρα κεντήσεως· ἀλλὰ καὶ συνορεύοντα μὲ λαοὺς βαρβάρους καὶ σοφεμιοὺς ὄντας ἐμπεφυρμένοι συχνὰ καὶ τὰς δυὸ δύχως σφρισεντήσεις. Ὡς τὴ ἑλληνικὴ γλῶσσα καὶ τὰ μέρη τοῦτα ὁ μόνον κάνδε ἀμόρφωτος ἦτο, ἀλλὰ καὶ μὲγα μέρος καὶ μεμιγμένη μὲ σκλῆν βαρβαρισμόν. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου οἱ ἐμπόροι τόλεμοι στρὶ τοῦ λίο ὁ τρόπος ἔχει ἐγίνησαν τὰς δυνάμεις τοῦ ἔθνους καὶ κατέχασαν αὐτὸ καὶ τὰς μετὰ ταῦτα χρόνους ἔρμαιον τῶν Ῥωμαίων, ὧν χίγανον τὸ μυριαρχίας ἐστὶ κατὰ στεφανώτατον τόπον τὴ κώρισαμένη τῶν πάντα κακῶς τὴν σήμερον Βλαχικὴ γλῶσσα, ἡ ὁποία σχέσιν φρὸς τὴν ἑλληνικὴν ἔχει, ὁποῖαν καὶ τὸν Ὑδραίων Ἀλβανικά· ὅτόλι μὲ ἕξις τὸ 1/3 αὐτοῦ σώζεται, κατὰ δὲ τὰ ἄλλα ἐστὶ ἑλληνική. Μετέρχονται δ' οἱ λαοῦντες τὴν γλῶσσαν ταύτην τὸ ἐμπόριον καὶ βιομηχανίαν καὶ τὴν κοιμενικήν.

Ἀλλ' ὅτε τὸν τῶν Ῥωμῶν τὸ ὑπὸ τὸν δυὸ θέας Προνοίας φρουρισμένον κτήρωμα τοῦ χρόνου ἤδη κατὰ κακῶς, φριλὸς καὶ ἐμφυλίοις πολέμοις, ὧν ἕνεκα ἡ Μακεδονία πολλὰ θρὰ ὑπέφερε, καρτεράσεται καὶ τὸ μέγα τοῦ ἀνδρυσόλιος δράμα τὸ Βυζάντιον, ὃ βασιλεύον ἐν τῇ τοῦ Χριστοῦ ἱερᾷ πολυμβόθρᾳ μετονομάζεται Κωνσταντινούπολις, σταυρῷ καὶ σταυρῶσον ἰσαῖ τὸ ὄνομα τοῦτο. Εἰς τὸν ἐσχάτον χρόνον τοῦ βυζαντινοῦ κράτους λαοὶ πολεμικοὶ καὶ βάρβαροι ἀπὸ τὸν βορέαν τοῦ Εὐξείνου καὶ τοῦ Ἀσίας ἐν χέρμαρροι καταρρέοντοι φρὸς τὰ μεσημβρινὰ μέρη κ.τ.λ. Μετανάστευσις τῶν Ἐθνῶν. Ἐν τῷ ταῦτῳ τόπῳ καὶ οἱ Βούλγαροι . . . . . οἵτινες

ἐπολέμησαν τὸν τῶν Βυζαντινῶν κράτος νικῶντες καὶ νικώμενοι, τέλος ἀποικαταστάθησαν μονίμως ἐν τῇ Μοισίᾳ, τῇ ὑπαρχούσῃ ἔτοιμα παρ' αὐτοῖς, Βουλγαρία.

Τοῦ δὲ καὶ τοῦ τοσαῦτα συνθήκας ἀποικαταστάθησαν οὗτοι, τότε τὸ δυὸ ἐπορίας ἔργον ἐγένετο. Ἀποβαλόντες ὅμως κατὰ μικρὸν τὸν φρῦδον πολεμικὸν ὀργασμὸν ἐμπολιτευόμενοι καὶ τὸν Χριστιανισμὸν διὰ τῶν ἀοιδίμων ἀδελφῶν Κυρίλλου καὶ Μεθοδίου τῷ . . . . ἐνεδόθησαν καὶ τὸ ἐμπόριον, τὴν βιομηχανίαν, τὴν κοιμενικὴν καὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς γῆς.

Οἱ δ' ἐν τῇ Μακεδονίᾳ ὁμιλοῦντες τὴν σήμερον τὴν βουλγαρικὴν γλῶσσαν δύνανται νὰ εἰς νὰ διοχωρισθῇ, ὅτι εἰς τὴν ἓν μνήσιοι Βούλγαροι· τότε, ἂν συμφωνῇ ὁ ἐνταῦθα κατοικῶν Βούλγαρος φρὸς τὸν τὴν κυρίως Βουλγαρίαν κατοικοῦντα, μεμαθηκὼς αὐτὸν παρρὰ φυσιογνωμικὴ καὶ στοιχειακὴ ἀναρείνεται· τὸ μέτριον τοῦ ἀναστήματος· ἡ γεφυρόδης τῶν χαρακτήρων· ἡ γυρόδης τῶν ὀφθαλμῶν· τὸ χρῶμα τῶν θριχῶν· ἡ ἐνδυμασία· ὁ τρόπος τοῦ βίου· ἡ ἐνδεικνυόμενη καὶ τὸ ἀνδρεμβάνεσθαι· ἡ γεύσις καὶ ἀναγκὴ φορορά τῶν τοιχῶν κ.τ.λ. καὶ τοῦ ἀγραβάτου τοῦ κεντοῦ ἅμα τὸ φρῦδον ἀκούσῃ κοῦ τὴν ὀραχθὴν καὶ τὸ σχεῖον ἀπὸ τοῦ τόμαλος τοῦ διδασκάλου· ἤδη, ἔθνη, κατηγόρημα, διασκεδάσεις, χοροί, ἄσματα, φορεσίαι, καὶ αὐτοὶ ἔτι οἱ ὑπὸ τὸν Πρόμηθόν καὶ τὸν ἑνὶ τὸν γονάτων αὐτῶν καθημένοι καὶ χάσκοντες ἐμπόνοι γεγόμενοι μῦθοι· ταῦτα κάνδε καθαρῶς ἑλληνικὰ ἀποδεικνύονται.

Ἀλλὰ πόθεν τοιοῦτον ἡ γλῶσσα αὕτη;

Ὁ ὀγκωδυσμὸς τῶν καθοῦν καὶ τὰ βόρρα καὶ βορροδυτικὰ τῆς Μακεδονίας μέρη, τὰ ἃ ἀνωτέρω σκιαγραφικῶς μόνον ἐγκεκόσμεν αὐτὰ ἥδο κοτὲ μικρός, καὶ ἡ διατηρηθεῖσα ἀνάσκλησις ἢ ὁλοθρεῦσις ἔγκειται ἢ ἥδο κοτὲ μικρά· αἱ μάται διὰ τὴν καλλιέργειαν ἄρισται. Τὸν ἓν τοιοῦτον ἄδοκον νὰ ὑποθέσῃ τις, ὅτι οἱ Βούλγαροι καὶ τὸν ῥίζοι τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους χάριν τοιοῦτοῦ τῶν τρὸς τὸ βῆν ἀντεστάθησαν καὶ κατὰ μικρὰ κοπὰ ἢ αὐθομάδες ἢ τροσκαιρόμενοι ὑπὸ τῶν γειτονευόντων ἔθνεα ἐλλόγιμα βραχιόνων διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν κτημάτων αὐτῶν τροσέρρεσαν τρὸς τὰ μέρη ταῦτα, καὶ ἡ ἐχθροί, ὅτε καὶ τὸ δυὸ ἀχρίδος κατέκλησαν μέρος, τατεχώθησαν· οἱ δὲ Μακεδόνες, ὑπόμενοι καὶ αὐτὴν τοῦ ἑλληνισμοῦ τὴν ῥύσιν ἢ τὸν ἄνδρυσον κατέχα ἐνεστήκοντα καὶ καὶ τὸ ῥᾴδιον καὶ ἀκέν ἀνδρεμβάνεσθαι καὶ ἐκμανθάνειν τὰ τῶν γέρων γλῶσσαν, ἢ ἐκ τῶν γειτονεύοντων καὶ συχνοτάτων σχέσεων τρὸς τὴν ἀποκαταστάθεσιν

καὶ τὰ κλίματα αὐτῶν στὰ τὴν μαγιέρισσαν, ἐμάθαν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν. Ἀλλὰ προσέτι καὶ ὅλοι ὡς καταλαμβάνει οἱ Βούλγαροι στὰ τὴν ἀλήθειαν καὶ ἐκείνος τὸς χρόνους καταλάσσει τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἐξεχύθησαν καὶ κατὰ τὰ μέρη ταῦτα, καὶ τόσε οἱ κάτοικοι τὸ μὲν κοσμικοὶ τὸς ἰσχυροὺς κλήρους αὐτῶν ἢ καὶ καταλαμβάνει, τὸ δὲ καὶ βιαζόμενοι ἴσως ἐκάμαν τὴν γλῶσσαν αὐτῶν, καὶ προϊόντος τοῦ χρόνου κατὰ μικρὸν ἐλησμόνησαν τὴν μητρικὴν σαντάσσι καὶ τελείως· τότε ἔγινε τὸ ἕνα σαλτάρι τόσον σοῦρ, ὥστε νὰ σταμάτη τὸν ἐκκλησιαστὴν σαμπόν.

Ἀλλ' ἴσως ἤθελεν εἴπη τις, στὰ τί τοῦτο δὲν συνέβη καὶ εἰς τοὺς Τοῦρκους. Ἡ ἀπόκρισις ἦτο καὶ εἶναι τὸ μόνον ἀπόσπασμα. Ἂν οἱ Τοῦρκοι ἤθελον γίνει Χριστιανοί, σταυρόν, ἂν ὄχι βίβλον, νὰ συνέβαινε τοῦτο, ἤτοι νὰ συνεξομοιώνοντο τοῖς καταλαβοῦσι οἱ κάτοικοι.— Ἀλλὰ καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ Ἁγ. Ἀθανασίας, καὶ τοι ἀπὸ τοῦ θρησκείας κινούμενοι, ἀντικαθίστασαν ὅμως τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν στὰ τοῦ Ὀθωμανικοῦ, καὶ κάποτε ἤνοιξε ἐκεῖ ὁ ἑλληνισμός. Ναί! Ἀλλὰ τοῦτο ἐκεῖ κατοίκων ὁ μὲν θρησκευτισμὸς σχεδὸν ὡς πρὸς τὸν τοῦ καταλαβόντος ἦτο μηδέν, ἡ δὲ βία μεγίστη. Τοῦτο δ' ἐδῶ κατοίκων ὁ μὲν θρησκευτισμὸς ὡς πρὸς τὸς καταλαβόντας σχεδὸν ἦτο σχεδὸν ἀνύπαρκτος, καὶ ἐνομένου ἡ βία κατὰ τὴν μαρτυρίαν σχεδὸν ἔτι καὶ τῶν γόνων μετόνων ἦτο σχεδὸν μεταμελὴ συμπεπλεγμένη πρὸς τὴν πρὸ τοῦ τέλους τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἀξίαν ἐθνικοθρησκευτικὴν κατάσταν αὐτῶν. Οἱ Τοῦρκοι ἐστήριξαν τὰς τυραννίας καὶ βιαιοπραγίας αὐτῶν ἀπὸ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπαναστάσεως καὶ ὀλίγον τι πρὸ αὐτοῦ.

Ἀλλ' ὅμως πρὸ τοῦ πρώτου τὰ ἦτο ὁ διοχυρισμός, ὅτι οἱ νῦν κατοικοῦντες καὶ ὁμιλοῦντες τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν εἰσὶ κατάρρυς Μακεδόνες. Κατ' ἐμὲ πρᾶγμα καὶ τοῦτο ὡς οἱ σλάβοι· ἀλλ' οἱ τότε μὲν βασιλεῖς καὶ ἀρχιγενέται τοῦ Ἔθνους καὶ τὰ τὴν ἀκμὴν τοῦ μεσημβρινοῦ Ἑλλάδος, καὶ στὰ τὴν ἑαυτῶν ἐκανότητα κατόρθωσαν βαθμηδὸν νὰ συνεξομοιώσουσι τὰ πάντα ἐκεῖνα ἑλληνικὴ ποιχῆα, ὥστε ἓν ἰδιάζον ἔθνος νὰ ἀποτελέσουσιν· οἱ ἀπόγονοι ὅμως τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ὡς ἐκεῖνοι στερεάσεων, αὐτῶν σοῦ πάντοτε ἐκείνων ἦσαν, καὶ ὡς ἐκ τοῦ τόσου, ἂν ὁ χριστιανισμὸς τότε ἐλάμβανε πλείστων τὰς ἐθνικότητας ἢ καὶ πάντων σεβὶ αὐτῶν νὰ φροντίζῃ σαντὶ σοῦνε καὶ τὴν στὰ τοῦ κοσμικοῦ ἐνότητα ἔχουν· πρὸς τὸ ὡς ἐκ τοῦ ἀνικανότητος — καὶ πρέπει νὰ γνωρίσῃ ἡ ἀλήθεια — δὲν ἠδυνήθησαν ἢ δὲν ἔλαβον μέριμνα νὰ ἐκλείψουν τὴν προσοχὴν αὐτῶν καὶ τοιούτου τρόπου εὐμενεῖς πράξεις· ἡ μόνη δὲ προσπάθεια αὐτῶν ἀστέγεσε τὴν ἐκ σαντὸς θρόνου πλήρωσιν τοῦ θρόνου. Τόσον ἀρέσθησαν τὰ μέρη ταῦτα καὶ τὴν ἑαυτῶν τύχην ἐνομένους ἔρμιον τῶν στερεάσεων· ἢ ἂν τόσε καὶ συνέβαινε νὰ ρίψουν τὸ σταυρικὸν βλέμμα καὶ πρὸς τὰ δυτικὰ ταῦτα μέρη, τότε ἐγίνετο μὲ τόσην ἀπάτην, ὥστε ἡ τὸν ἔρδανε μέχρις αὐτῶν, ἢ ἂν ἔρδανεν, τότε τόσον ἀσθενής, ὥστε οὐδὲν ἀποτέλεσμα ἔφερεν.

Ἀλλ' τότε σαφὲς ἔστε γνωστὸν νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ἐπιθυμοῦν ἔστι Βούλγαροι καὶ στὰ τὰς προσκυνήσεις τόπους, καὶ στὰ τὴν ἔμπροσθεν ἀπορίαν μας; Τί ἔμεναν οἱ πρὸ τοῦ καὶ ταῦτα τὰ μέρη ἐμπανίσεως τῶν Βουλγάρων κάτοικοι, βεβαίως τὰ μέρη ταῦτα τὸν ἦσαν ἔρημα ἀνθρώπων· τότε δυνάμεθα ν' ἀναγνώσωμεν σου ἢ ν' ἀπαντήσωμεν σοῦν μάχας γενομένας ἐνταῦθα φονικοτάτας, αὐτοὺς νὰ ὦσι φύσιν τοῦ αὐτῶν, ὥστε νὰ ὠθήσουσι τοὺς κατοίκους καὶ σαντοφθορίαν τῶν ἐκλαμένων.

— Καὶ καὶ τὰ Βιδύκια καὶ ὀρεινὸν τῶν Βιδυνίων καὶ καὶ τὰ χωρία, καὶ καὶ τὸν Περγεσιὸν (καὶ μάλιστα αὐτὸ ὑπάρχεται ἐκκλησίας Βυζαντινῶν ἐνοχῶν ἀρίστη τέχνη καὶ τὸ τοῦ Κοιμήσεως τοῦ Θεοτόκου Μοναστήριον ἀπὸ τὸν εὐτυχῆ ἀκόμη τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους χρόνου χρονολογούμενον) καὶ καὶ τὰ σιρὶ τὸν Περγεσιὸν χωρία, καὶ τὸν Ἀχρίδα, σαντάχτ πάγανα ἑλληνικά, ἀγάλματα ἀρχαῖα σταρόνν ἐνοχῶν εἰκόνες κλίνον· ἅγιοι ἀναγεγλυμμένοι ἐπὶ μαρμάρου· ἐκκλησίαι, ἐπίσκοπα ἐκκλησιῶν· ἐπιγραφαὶ ἑλληνικαὶ σταρόνν ἐνοχῶν· ἐπιγραφαὶ λατινικαὶ νομίσματα σταρόνν ἐνοχῶν ἑλληνικά, Ῥωμαϊκὰ χρυσᾶ καὶ καὶ ἀργυρᾶ, ὀρειχάλκινα, χάλκινα τῶν πρὸ τοῦ Χριστοῦ καὶ Ἀλεξάνδρου βασιλέων, τῶν σταλάχων αὐτῶν· σταρόνν βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων. Βενετικά, Πολωνικά, Κυπριακά, τόσον ὅμως τόσαι βουλγαρικὸν νόμισμα εὑρέθη· τόσα τὰ σταμ βουλγαρικὴ εὑρέθη· ἀλλὰ καὶ τόσα θέλω εὑρεθῆ, ἐκεῖνος ἂν ὑπὸ θλίψεως καὶ βεβαίως χωρὸς νεκρὸ χαραχθῶσι λίθοι.

« Καὶ ταῦτα τὰ μαρτύρια τὸν ἐν ἱκανὰ νὰ βοηθήσωμεν ἡμᾶς καὶ θὰ συλλογισθῶμεν

Ἀλλὰ πρόσθε κατὰ δυσμοιρίαν οἱ κάτοικοι τῶν μερῶν τούτων ἔτυχε νὰ ὁμιλοῦσι τὴν γλῶσσαν ταύτην πρέπει στὰ τόσα, ἀφήσαντες κατὰ μέρος τὰ χαραμπαρζιά τὸν ρυσπολιτικὸν σταυρόσεων αὐτῶν καὶ τὸ ἄλλα σάντα, — ἂν καὶ ἐκεῖ φαινόμενα

ἀποδημήσει τὴν Μακεδονικὴν αὐτοῦ καταγωγήν — μετὰ σεισμοῦ νὰ ἀναφανδὸν εἴπωμεν ὅτι Βούλγαροί εἶναι;

Ὅταν τοῦτο ἔχῃ τὸ σφάλμα, ὁ κανὼν τοῦτο τοῦτο ὁρίσῃ νὰ ἐφαρμοσθῇ εἰς τὸν ἀριθμὸν τῶν Βουλγαρικῶν ἐπαρχιῶν, τὸν γαλτοῦντας τὴν ὀθωμανικὴν μεγοῦσαν, ὅτι δηλαδὴ εἶναι Ὀθωμανοί, εἰς οἱ τὸν Καζορίας Ὑπατοῖ, εἰς οἱ τὸν Ὑσκανίτσαν Ὑπατοῖ εἰς Τοῦρκοι, εἰς οἱ τὸν Κρήτης Ὀθωμανοί, οἱ εἰς καὶ αὐτὸν ὁμογενεῖς εἰς τὸ ἐμπόριον τὴν γραστὴν τε εἰς ἀποφορικὴν μεταχειριζόμενοι, ὁρίσῃ τοῦτο νὰ καταλαχθοῦν καὶ ἐμοῦ εἰς τὴν τοῦ ἐξωτέρου φυσικῆς; Ἀλλὰ εἰς οἱ Ἐσταντίνοι, ἰδίως οἱ Κερκυραῖοι, ἂν τοῦ ἦσαν ὀγκῶδες τὸν μεσημβρινὸν Ἑλλάδος, ἂν τοῦ ἔχαιρον μικρὰν τινὰ σχετικὴν ἀνεξαρτησίαν ἐκτάσει, ἂν τοῦ ἐκυβερνάτο ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ Γεωργίου ἡ Ἀκαδημία, εἰς ἂν τὸ Ἑλληνικὸν Βασίλειον τὴν ἐσχηματίζετο, ἐβάσανος τότε τὰ ἐγγόνεμεν ὅλοι οἱ Ὑπαγοὶ ἢ Βενετοί.

Ἀσανδὴς οἱ κάτοικοι τοῦ μερῶν τούτων μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Σλαυτοῦ ὑπὸ τὸν Ἡμουσγένη, κοινὴν τὴν τύχην ἔχοντες, κοινὰ τὰ σταθήματα, κοινοὺς τοὺς πόνους, μίαν θρησκείαν, ἀδελφοσυνέδησαν, χωρὶς νὰ δημνύουν πρὸς ἀλλήλους ἀντιπάθειαν τινὰ εἰς τὴν συναναστροφὴν εἰς τὴν τιμὴν, εἰς τὴν συνήθειαν, εἰς τὴν τοιάυτην τῶν κοινῶν πραγμάτων, εἰς τὴν ὁμόγλωσσον ὑπὸ τὸν Κυβερνήσεων παραχωρηθέντα· ἔχω εἰς ἡμονικὰ δικαιώματα, ἀλλὰ σαντὸ σάντολε προδιμᾶται ὁ ἐκανύθρος χωρὶς νὰ μηρθῇ ὑπὸ ὄψιν ἢ καὶ αὐτὸν μεγοῦσα· πρὸς δὲ εἰς τὴν τῆς ἐπιγαμίας αὐτὰς τὰ δικαιώματα δικαίωσις μεγοῦσιν παραδεχθῆναι· τίνοι ὁμογενεῖς ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν μεγοῦσαν συμπεριφέρονται μετὰ κανείνων, γαλτοῦν ἑτέραν μεγοῦσαν.

Πλὴν τὸ μόνον σφάλμα εἰς ἀσυγχώρητον μάτιμα, διὰ τὸ ἀνοῖον ὁ θεὸς δίκη θυμωμένος ἐξαίφνης τὸν αἰτίαν ἐν, ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἐνταῦθα ἐκηρυκεύθη εἰς ἐκαθηγήθη σαντάσεσιν εἰς τὴν τύχην αὐτοῦ. Οἱ δυνάμενοι εἰς καθήκον ἔχοντες νὰ βοηθήσουν τὸ ἔθνος εἰς τὴν σαλπίδα ἐκείνην τὸ ἐκαίρους νὰ ἐκδίκησουν! Ἀλλ' ὅμως, εἰς πρὸς τὴν Ρωσσίαν, τὸ τοῦτο ἔχει. Ὁ Μέγας Πέτρος Διαθήκην ἄφησεν εἰς τὸν ἀπόγονόν αὐτοῦ· τοῦτο δὲ τὸν γνωρίζουν αὐτήν· ὅλοι αἱ εἰς τὴν Ἀναλογὴν μενόμεναι εἰς γινόμεναι ἐνέργειαι αὐτῶν συμφώνοι τῷ πνεύματι τοῦ Διαθήκης ἐκείνης διευθύνονται. Ἰσχυρὸν εἰς σάντα ἄνθρωπον ὑπάρχει τὸ τοῦ θρησκείας αἴσθημα· εἰς τὸν παίχοντα ὅμως ἰσχυρόταταν. Ὁ ἅγιος Πάτρος τὸ πλήρωμα τοῦ προσκυνεῖ σαντὶ χόδιν τὸν σταυρὸν εἰς τὸ προσκύνησιν καὶ ἔτος. — Λοιπὸν γνωστὸν τὸ ἀριστερόμαλα· σύγκρισις Μοναστηρίου εἰς Κοινοβίων· προσέχωσις σωμῶν γνωστῶν κοσμικῶν εἰς κληρικῶν. Ἐνδείξεις συμπαθείας πρὸς τὸν δίκαιον ὀρθοδόξους προσευκτικὰς· δημῶν, εἰς σίβας, εἰς δῶρα πρὸς τὸν ἐθνικὸν μας κληρικόν· ἐπαυτὰ δὲ εἰς τὸ ἄγιον ὄρος. Οἱ δὲ Ἀλβανοὶ ἐσκεπτόμενοι εἰς τὰς ἑαυτῶν ἐξίας μετὰ γνωστοῦ ἐνθουσιασμοῦ διαπρύτανον τὰς συμπαθείας τοῦ Ρώσσων πρὸς τοὺς Ἀρειανοί. Ἀλλὰ εἰς ἐκ διαγεγραμμένων ἀπόζεται ὑπὸ Καζορίτη σχῆμα θεσαυρῶνδε δανείμονδις γαυρίδια, ἐμονισμάθια, ἔχει ὅσου δὲ εἰς βιβλία. Προφηταῖ Χρονογράφων, Προφηταῖ Ἀγαθαγγέλων, Προφηταῖ Λέοντος τοῦ Σοφοῦ, ταῦτα σάντα συνεπλάτονται μετὰ τὸ σκεῦμα τοῦ Διαθήκης ἐκείνης. Ἀλλὰ εἰς τὸ Μοναστήριον τοῦ Ρίλας εἶναι μία Τάβριτα ὄχι ἄσημος.

Ταῦτα σάντα ἀφανῶς σου εἰς σιγῶν ἐνεργοῦνδο μέχρι τοῦ 1850· ἀπὸ δὲ τοῦ 1850—56 φανερά· ἀπὸ δὲ τοῦ 1856 εἰς καθεξῆς ἀναφανδόν. Ποία ἡ ἀνάγκη Ρώσσων Πρόξενος ἐνταῦτα, ἔνδα τὸ ἔθνος ὑπάρχει ἔχει; Εἰς δύο Κυβερνήσεις τοῦ Μακεδονίας Βιγεσσὰ εἰς Περλεπέν πρὸ σκῆπτρου ὁ Ἑλληνισμὸς ἐξέστενεν σχεδόν. Ἐν τῇ πόλει ταύτῃ τὸν ἔθνος ἐφαίνετο ἐστιδράσεις. Μετὰ τὴν σύγκρισιν ὅμως τοῦ Δυδικοῦ Προσαγάνδας εἰς τὸν Ρώσσων Πρόξενος ἀναφαίνεται καὶ ὀξύτερον σχηματιζομένη ἐνέργεια καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Οἰκουμένεις ἐν Βιγεσσῶν ἀσκαλεγάθησαν ἐνταῦτα χάριν ἐμπορίου εἰς οἰκουμένεις ἀπὸ Περλεπέν· οὗτοι ὑδοῦσι εἰς τὸν ἐδῶ καθοίκοι· τοῦτοι σχεδίζονται εἰς μὲ τὸν Βλαραίτη· τοῦτοι φυνάζουσι γαμβάνοντες καθόσον αὐτῶν καὶ τίνας ἐκ τοῦ Βιδυνιοῦ, ἂν οἱ μὲν ἦσι μακάριοι τῷ σκεύματι, οἱ δὲ σκληροὶ μὲν, χάριν ὅμως συμφέροντος ἐνεργοῦσιν. Ἐν τῇ μιᾷ εἰς μόνῃ ἐκκλησίᾳ νὰ ἀσπάζωσι τὴν μεγοῦσαν ἔβλεσον ὅτι ἦν ἀδύνατον. Λοιπὸν κλείσωμεν εἰς ἄλλην ἐκκλησίαν. Εἰς τὸ ὄρος Β. τοῦ σήμερον Κτιροδαρβῶν νὰ κλισθῇ ἐν ὑπόζυγον, διὰ νὰ προφυλάττῃ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἀπὸ τὰς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου εἰς ἀπὸ τὴν βροχήν· ἔμεινε εἰς σεριοχή. Τὰ σάντα δ' ἐκεῖ ἐλάμβανον τοιαύτην τινὰ σύνθεσιν, ὥστε ὁ ἀκριβὴς παραδηρητὴς ἠδύνατο ν' ἀναμαρτύρῃ ποῖον ἔ-

μαζί νὰ ἦνε τὸ ἔθνος. Μετὰ ὅλα ἔθνη νὰ μιλοῦσι ἓν παραμύθιον. Χρέματα δὲν ὑπάρχει. Παρεστάθησαν ἀριστεραὶ ἡ ἄδεια εἰς μέρος τοῦ Κυβερνήσεως νὰ δίδεται· ἀλλὰ ἀντὶ παραμυθίου νὰ γίνεται ἐκμηδένισις μεγάλη εἰς τιμὴν τοῦ ἀρχαίου Κυριακοῦ. Πόθεν τὰ χρέματα;... Οἱ πρόκριτοι προσῆσαν τὰ ἀποδεικνύομενα· δὲν ἀποκατεστήσαν· μετὰ ἓν ἔτος ἤρχισαν διαστασιασμοί· διότι ἤρχισαν ἐν μέρει νὰ γράφουσι βουλγαρικά. Καὶ ποῖος ἔτος εἰς τὸ ἐνδεκάρρυνον; ὁ τυχοδιώκτης Βασίλειος, ὁ εἰς διδάσκαλος τοῦ βουλγαρικοῦ προσαγάνας, ἐκμηδενιζόμενος κάποτε ἐκεῖ, εἰς ἐνὸς τοῦ ἱερέως ἐγαμένος! Ἐσχάτως δὲ συνεργεῖα ἄλλων τὸ μὲν σχολεῖόν του ἐκλείσθη, αὐτὸς δ' ἐξωρίσθη! Τοιαύτη εἶν' ἡ σημερινὴ κατάστασις τῶν πραγμάτων. Οἱ μὲν βουλγαροδιδασκοί φωνάζουσι χάρα, ὁ δὲ ἑλληνισμὸς ἀπαράσκευος ἀμύνεται.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ